

Nr 239

Av herr Alexanderson m. fl., om en allmän identitetshandling.

(Lika lydande med motion nr 317 i Andra kammaren)

De ekonomiska förluster, som samhället förorsakas till följd av brott möjliggjorda genom förfalskade identitetshandlingar, är betydande. Bara penninginstitutens förluster till följd härav torde uppgå till åtskilliga tiotal miljoner kronor per år. Härtill kommer samhällets kostnader för brottsutredning, processföring samt för brottslingarnas omhändertagande och återanpassning i samhället. Men vad värre är: människor, framför allt ungdomar som tidigare inte varit i delo med rättvisan har — på grund av den relativa lättheten att anskaffa en förfalskad identitetshandling eller att själva tillverka en sådan — förletts till brott som annars sannolikt inte skulle ha begåtts.

Frågan om en av myndigheterna utfärdad identitetshandling framfördes senast 1946 av folkbokföringskommittén, som ifrågasatte om inte det s. k. medborgarkortet skulle kunna användas både som identitetsbevis och som hjälpmedel i folkbokföringen. Kortet, använt som identitetsbevis, skulle i så fall göras obligatoriskt för varje medborgare genom att en generell legitimationsskyldighet infördes. Förslaget genomfördes nu icke. Med den formulering som 20 § i folkbokföringsförordningen erhållit kan dock Konungen förordna att sådant medborgarkort — som dock ännu inte är i bruk därför att lagen i denna del ännu inte trätt i tillämpning — skall innehålla uppgifter som gör kortet användbart som identitetsbevis.

Det har emellertid börjat framstå som alltmer angeläget, att samhället tillskapar en identitetshandling som genom sin fullgoda beskaffenhet omöjliggör eller i vart fall avsevärt försvårar en förfalskning. Tillskapandet av en sådan identitetshandling är angeläget inte blott för att ekonomiska transaktioner av skilda slag skall kunna genomföras i trygghet, utan även för att vitala säkerhetsintressen inom försvaret och industrien inte skall sättas i fara. Endast om staten medverkar härtill kan önskvärd enhetlighet och tillfredsställande säkerhet åstadkommas.

F. n. är ett flertal handlingar i bruk, som alla gör anspråk på att styrka en persons identitet. Många av dem har ett, minst sagt, tvivelaktigt legitimationsvärde, framför allt därför att de saknar effektivt skydd mot förfalskning och utfärdas utan att tillförlitlig identitetskontroll verkställs av utfärdaren. T. o. m. sådana av statliga myndigheter utfärdade handlingar som pass, körkort och postens identitetskort torde inte bereda förfarna för-

falskare några större svårigheter. Ett nyligen mycket uppmärksammat kriminalfall bär vittne om att så är fallet.

Kraven på en fullgod identitetshandling

För att en identitetshandling skall kunna anses som fullgod bör följande villkor vara uppfyllda.

En fullgod identitetshandling bör ha en allmängiltig karaktär och endast uppta oföränderliga fakta om innehavaren (fullständigt namn, folkbokföringsnummer, namnteckning samt foto), allt med uteslutande syfte att styrka innehavarens identitet (ID-kort). Ett sådant ID-kort — lämpligen med en giltighetstid av 10 år, för ungdomar under 21 år dock 5 år — bör alltså inte knytas ihop med viss kompetens eller behörighet som innehavaren kan ha förskaffat sig, t. ex. rätt att föra motorfordon (körkort), anställning i ett visst företag (anställningsbevis), inskrivning vid universitet (studentlegitimation) etc. Sistnämnda förhållanden kan ju ändras, vilket medför att handlingen inte längre gäller för sitt ändamål och därför skall fråntas innehavaren. Sådana handlingar bör i stället utfärdas i form av bevis utan foto som — för att äga giltighet — lämpligen företes tillsammans med ett ID-kort. De bör alltså inte godtas som exklusiva identitetshandlingar i kvalificerade situationer. Givetvis må det överlämnas till identitetsprovarens goda omdöme att på egen risk godkänna dem. Angelägenheten att visa god service får vägas mot risken av att identitetshandlingen är förfalskad.

Identiteten i fråga om den person för vilken handlingen utfärdas skall vara styrkt på ett betryggande sätt, lämpligen av för ändamålet auktoriserade utfärdare, t. ex. passmyndigheten, postverket samt bankinstituten, som alla kan förväntas ha för identitetsprovning tränad personal och därjämte kan påläggas ett ansvar för att denna provning företas med all noggrannhet.

Med hänsyn till den betydelse som personkännedomen äger vid identitetsprovning bör övervägas, om inte en allmängiltig identitetshandling borde utfärdas redan för elever i grundskolans 9:e klass. Genom att identiteten därvid bestyrkes av skolmyndigheten — som ju väl känner eleven både till utseende och namn — elimineras praktiskt taget helt risken för att identitetshandlingen utfärdas i fingerat namn.

Givetvis bör ställas det kravet på ett ID-kort, att det är försett med ett kvalificerat skydd som inte kan avlägsnas utan att ID-kortet förstöres. Ett sådant skydd saknas emellertid f. n. på ett flertal allmänt använda identitetshandlingar, t. ex. på flertalet av statliga myndigheter utfärdade identitetshandlingar såsom pass, körkort och postens identitetskort.

Ett skydd av själva identitetshandlingen, t. ex. plastlaminering, försvårar givetvis möjligheten till ändringar men utgör inget skydd mot **t o t a l f ö r f a l s k n i n g** så länge det papper på vilket handlingen tryckes inte är skyddat vid tillverkningen.

Kvalitets- och säkerhetskraven på ett papper, som skall användas för le-

gittimationsändamål, bör i princip vara nära nog lika stora som när det gäller sedelpapper. Det kravet bör åtminstone uppställas, att papperet är försedd med ett dubbelverkande vattenmärke. Såvitt bekant tillfredsställer blott en enda av i marknaden förekommande identitetshandlingar detta krav.

Fotot på ID-kortet bör vara säkrat med en präglingsstämpel, som har samma utseende på alla kort, oavsett vilken institution som utfärdat kortet.

Över utfärdade ID-kort bör finnas ett av myndighet fört motkortsregister, upptagande foto av innehavaren samt de övriga uppgifter om denne som finns på ID-kortet. Registret, för vars uppläggning datatekniska hjälpmedel lämpligen kan användas, bör vara tillgängligt dygnet runt för att möjliggöra kontroll av ID-kortets äkthet. Denna kontrollmöjlighet bör uttryckligen finnas omnämnd på ID-kortet.

I något fall har framförts betänkligheter mot ett dylikt register, som sagts kunna på icke avsett sätt utnyttjas av myndigheterna. För dylika betänkligheter finns inga reella skäl. Folkbokföringsmyndigheterna liksom de myndigheter som utfärdar pass och körkort registerför redan nu alla väsentliga data om individen utan att några invändningar anförts häremot. Ett av myndighet fört register över utfärdade ID-kort skulle också av säkerhetsskäl vara att förorda framför av enskilda företag förda register som inte ger möjlighet till insyn och kontroll.

Ett av samhället auktoriserat ID-kort borde också medge plats för intyg om innehavarens blodgrupp, därest innehavaren skulle önska ett sådant intyg på kortet. Blodgruppsangivelsen, som otvivelaktigt också förhöjer ID-kortets värde som identitetshandling, är av stort värde vid ett akut olycks- eller sjukdomsfall, då innehavaren snabbt kan behöva antingen själv få en blodtransfusion eller ge blod till annan person. Om en blodgruppsbestämning bleve allmänt genomförd redan i fredstid, skulle allmänheten säkerligen också lättare kunna påverkas att bli blodgivare. Därmed skulle landets blodreserv väsentligen kunna ökas, vilket måste vara av stort medicinskt värde i katastroflägen.

I anslutning härtill bör också framhållas, att ett ID-kort bör kunna ge plats — lämpligen genom en påsvetsad plastficka på det plastfodral som innehåller ID-kortet — för den identitetsbricka som f. n. utlämnas till alla nyfödda barn. En sådan möjlighet borde vara värdefull ur civilförvarssynpunkt.

Bestämmelser för ID-kortets utfärdande

Vid utfärdandet av ett ID-kort i enlighet med vad ovan anförts bör fotograferingen ombesörjas av *utfärdaren* för att fotot skall bli av samma typ och storlek. Det ger också möjlighet till visst förfalskningsskydd. Om inte *varje* utfärdare skaffar en kamera — dock överkomlig till pris och enkel att sköta — borde fotograferingen kunna anförtros myndigheter och institut som är representerade över hela landet och dit allmänheten kunde hänvisas för fotografering.

Anskaffandet av ett dylikt ID-kort borde givetvis vara ett helt frivilligt åtagande. Allmänheten borde därför blott erbjudas att med statens medverkan och stöd erhålla en sådan allmängiltig identitetshandling, som för ungdomar — enligt vad ovan föreslagits — borde utfärdas redan i grundskolans avgångsklass. För vuxna människor skulle en sådan identitetshandling — intill dess den i skolan utfärdade identitetshandlingen kommit till användning även för den äldre generationen — utfärdas av de institutioner som auktoriserats som utfärdare. Med ett successivt utfärdande skulle de administrativa resurserna få tid till anpassning.

Med de starka krav på att kunna presteras en fullgod legitimationshandling som de flesta människor numera allt oftare ställs inför, bl. a. från penningsinstitutens sida, skulle allmänheten säkert finna lämpligt att utnyttja ett erbjudande att erhålla en av staten auktoriserad, fullgod identitetshandling, som för alla hederliga människor skulle underlätta bl. a. alla transaktioner på penningmarknaden. Därmed skulle också myndigheternas önskemål om en fullgod legitimationshandling — inte minst för att förhindra brott och ekonomiska förluster eller som skydd mot säkerhetsrisker av olika slag — kunna bli tillgodosedda utan att det skall behöva tillgripas ett tvång, som lätt uppfattas som ett ingrepp i den personliga integriteten.

Ett förslag till en allmän identitetshandling borde alltså gå ut på att stimulera allmänheten att skaffa en sådan handling, som skulle utfärdas i den ordning, som Kungl. Maj:t fastställer.

Försök med ID-kort i Huddinge

ID-kort av den typ som här ovan skisserats utges sedan någon tid i storstockholmsregionen av en av Länssparbanken i Stockholm för ändamålet bildad, allmännyttig stiftelse Läns-Eken. Vid de försök omfattande 600 elever i klass 9 i Huddinge skolor som stiftelsen med anslag från Stockholms läns landsting och skolstyrelsen i Huddinge utfört har det visat sig att de administrativa problemen vid utfärdandet av en dylik identitetshandling inte är större än att de går att bemästra.

Kostnaderna för kortens utfärdande bör i princip ersättas genom avgifter av vederbörande person. För vissa kategorier, t. ex. skolelever och pensionärer, borde dock korten utlämnas gratis och kostnaderna täckas genom särskilda anslag. Det sistnämnda bör även gälla registrering av korten.

Under åberopande av det anförda får vi hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande utfärdande genom det allmännas försorg av en allmän identitetshandling enligt ovan angivna riktlinjer.

Stockholm den 24 januari 1967

Erik Alexanderson (fp) Svante Kristiansson (s) Lars Schött (h)
Gunnar Edström (fp) Stig Stefanson (fp) Annie Wallentheim (s)
Henrik Åkerlund (h) Eric Carlsson (cp)